

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Հայաստանից Եկեղեցույ հինգ տաղաւարներէն չորրորդն է Ս. Կոյսի վերափոխման տունը: Աստուածածնի նուիրած խօքը տօներ կան. Յոսիքիւն, Ծնունդ, Ընծայում, Սեփուհի, Գիւտ Տփայ, Գիւտ Գօտայ եւ վերափոխում, որոնցմէ ամենէն մեծը վերջինն է, որ մեր Եկեղեցույ հայրապետներէն Ս. Ներսէս Կլարեցիի կարգադրութեամբ իմն օրեր շարունակ կը տօնուի:

Վերափոխումը Ս. Կոյսին երկինք վերանալը կամ փոխուիլն է. Եկեղեցույ հին տաւանութեան համաձայն, Ս. Կոյս Մարիամ Քրիստոսի Համբարձումէն մօտաւորապէս 15 տարի ետք վախճանեցաւ Նրուաղէմի մէջ: Առաջեկները գայն քաղցին Գեթսեմանի ձորին մէջ: Թաղման արարարութեան կը բացակայէր Բարթողիմէոս Առաքեալ, որ իմանալով Աստուածամօր վախճանումը եկաւ Նրուաղէմ, վերջին ամգամ ըլլալով իր յարգմանը ընծայելու համար: Ըստ տաւանութեան երբ կը բաճան գերեզմանը, ինչ չեն գտներ Աստուածամօր մարմինը, որովհետեւ նախորդ գիշեր Քրիստոս իջնելով Երկինքէն իր մօր մարմինը երկինք փոխադրած էր: Եստ հին ժամանակներէ ի վեր այս սիրուն տաճարութիւնը ընդունուած է Քրիստանկական Եկեղեցիին կողմէ:

Ս. Կոյսի ծնողքին, Յովակիմի եւ Աննայի ծամանակ շատ հրեայ կոյսեր Տաճարին կ'ընծայուէին: Բայց ամուսնւ մէջ մէկը արծաթի եղաւ Աստուածածնի կոյսելու: Ս. Կոյսին մասին Հիմ Կառապարտին մէջ Եւսայիի մարգարէութիւնը կայ ար կ'ըսէ.— «Ահա կոյս յապսի եւ ծնցի որդի եւ կաշեացես գանուն ճորաւ Էմանուէլ»:

Կնոջ մը արծաթեփնէրուն փառաւորման նուիրած վերափոխում տունը խորհրդալից է Եկեղեցական եւ ազգային-ըմկերական տեսակետով, որովհետեւ մայրը կեանքի աղբիւրն է: Մօրմէն կախում ունի գաւակ-

ներուն կեանքի ուղղութիւնը, դաստիարակութիւնը, նոյնիսկ ամբողջ ընկերութեան կեանքը: Մանուկները խմորի պէս են, տանց առաջին ճեւարտողը մայրն է: Ս. Կոյս Մարիամի ընծայումը յարգը որպէս տիպար մայր եւ սրբուհի այնքան խորունկ է, որ բազմաթիւ անուններով կոչած ենք զայն, ինչպէս՝ Մաքրուհի, Սրբուհի, Թագուհի, Խելուհի, Տիրուհի են: Հայ իգական սեռը իւրացնելով այս անունները, ցոյց կու տայ թէ օրերով Ս. Կոյսը՝ կը ձգտի նմանիլ տնոր, կը ձգտի ազնուացման եւ սրբացման եւ բարոյական անխաթար կենցաղի, որ Աստուածաշնորհը կեանքն է:

Մեր Եկեղեցույ շարականագիրներուն եւ հայրապետներուն համար Ս. Կոյսին անձը ճշմարիտ ներշնչաբան մը եղած է: Մեր շարականցին ամենէն գեղեցիկ եւ գուռար բանաստեղծութիւնները նուիրուած են Ս. Կոյսին: *Մեծացուցէ* շարականները վերստին քեւերուն վրայ երկինք խոյացող քերթածներ են, աւր Աստուածածինը կը ներկայացուի իբրեւ ամենաազնաւոր, ամենագովի, մաքուր աղանի, անբիծ կոյս, անթառամ ծաղիկ, գերանաշնորհ ծաղիկ, սին լուսն եւ ամպ հովանի, ամենաշնորհ լուսն մայր, լեռն վիմանին, աղբիւր յարգառատ, բարունակ ծաղկեալ, են: Գրիգոր Նարեկացին եւ իր ազօրամտանին մէջ Ս. Կոյսը կը ներբողէ եւ կը փառաբանէ այսպէս.— «Հնչշտակ ի մարդկանէ, մարմնատեսիլ քերթել, երկնաւոր արքայուհի, մաքուր որպէս զոյս, գերազանցող զնաւարութիւն անկոխելին, սրբութեանց երանաւոր խոստման տեղի, եղիւ շնչական» են: Կոյսը կը ներգրավուի եւ փառաւորութիւնները Ս. Կոյսին գնահատութիւնն են, որ խնամարարութեան, հնազանդութեան եւ սրբութեան առաքինութիւններով փայլեցաւ Բնութեան մարմինը:

Այս բոլոր վերագրումները եւ փառաւորութիւնները Ս. Կոյսին գնահատութիւնն են, որ խնամարարութեան, հնազանդութեան եւ սրբութեան առաքինութիւններով փայլեցաւ Բնութեան մարմինը:

բայի բարձրումը՝ երբ իբրեւ մայր արտասուքոր աչքերով տոկաց իր անմեղ Միածին Որդւոյն խաչելութեամբ:

Բայց անկէ ետք անհաշուելի թիւով սերբասուն կիներ եկան զարդարելու մեր պատմութեամբ էջերը: Հայց. եկեղեցւոյ առաջին շէնքին շաղախին մէջ Ս. Սանդուխտի եւ յետոյ Ս. Հովսէփսի մանց եւ Գայեանեանց տիրինը խառնուեցաւ: Անոնցմէ վերջ եկան եղիշէ պատմագրի ներկայացուցած «Տիկ-նայ Գափկասունմէ» եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք զարդարուեցան Ս. Կոյսի առաջինութիւններով եւ մեր գոյութեամբ պայտարին մէջ հերոսութիւններ հանդիսացան:

Աշխարհի շատ մը կրօնները դիցաբանական կամ առատելական սկիզբ մը ունին, բացի Քրիստոնէութենէն: Միայն Քրիստոսն է որ բոլորովին զերծ է հեթանոսական տարրերէ, որովհետեւ պատմական դէմք մըն է եւ ծնած է Ս. Կոյս Մարիամէ:

Ինչպէս բոլոր Արեւելեան եկեղեցիներուն, այնպէս ալ Հայ եկեղեցւոյ մէջ, յատկապէս Ս. Կոյսին հանդէպ շատ կանուխ ծառանակներէ ի վեր խորանի յարգանք եւ պաշտամունք ընծայուած է: Սակայն ոչ մէկ պատճառ կայ առարկելու համար որ Ս. Կոյսին վերաբերմամբ մեր սէրը կը ճանաչուի Աստուծոյ հանդէպ մեր պաշտամունքը: Եթէ իրաւացի աչազէս ըլլաք, Յիսուս շատ ամձմարտ Տիրամայր մը ընտրած պիտի ըլլաք: Առանց Տիրամոր մեհի իր Որդին պիտի չունենայինք: Թէեւ մեր ամէնօրեայ ազօթքին մէջ Աստուծոյ կընեմք.— «Ձեռք մեր համապագորդ տալ մեզ այսօր», սակայն միւս կողմէ չենք արհամարհեր ո՛չ մշակել եւ ո՛չ ալ հացագործը, որոնք հաց կը պատրաստեն: Այնպէս ալ Աստուածային խորհուրդներու հանդէպ մեր սէրը ոչ Ս. Կոյսով կը սկսի եւ ոչ ալ անով կը վերջանայ: Անկիւ պատուհան մըն է որուն մէջէն Արարիչին մասին սկզբնական ծանօթութիւններ կ'ունենանք: Լուսինը՝ արեւուն լուսը չի նսնայցնիր զայն պակասեցնելով: Լուսինը մոխրացած կոյտ մը պիտի ըլլալ տեսանալով միջոցին մէջ, առանց արեւու լուսին, որուն զուլացումէն կը փայլի: Տիրամայրը իր Որդւոյն ցոլացումէն է, առանց որուն իր լուսը ոչինչ պիտի ըլլաք: Իր Որդ-

ովը Ս. Կոյս Մարիամը բոլոր մարդոց Մայրն է: Մութ գիշերներուն լուսինը կը լուսաւորէ մեր շրջապատը. լուսնին միջոցաւ կ'եզրակացենք արեւին գոյութիւնը: Ուրեմն աշխարհի մթութեամբ մէջ երբ մարդիկ կը հեռանան Աստուծմէ — որ լոյսն է աշխարհի—, մեմ կը ճայինք Ս. Կոյսին՝ որ մեզ առջնորդէ մինչեւ արեւածագը:

Երբեմն ազդարական կեանքի մէջ կ'ըսենք.— «Առաջին տեսնելուս սիրեցի այսինչը»: Ամէն մարդ իր հոգիին մէջ կը պահէ պատկերը ամբողջ՝ որ կատարեալ է: Ուստի պիտի ուզէք որ իրեն սիրելի ամբողջութիւնը իր երազին կամ իտելալին նման, որուն կատարելութեան սկզբնապատկերը չինած է հոգիին մէջ: Պատահաբար կ'ըսէ թէ մեր ունեցած գիտութիւնը մաշկին կեանքի մը յիշատակներէն կազմուած է: Անշուշտ ճիշդ չէ այս հաստատումը, բայց ճշմարտութեան մասին կը կը պարունակէ, երբ ըսել կ'ուզուի որ մեր մտածումներէն, սովորութիւններէն, փորձառութիւններէն, մեր փափաքներէն կազմուած իտելալ մը կամ մտապատկեր մը ունինք, չինած ենք մեր մտքին մէջ: Այսպէս ի՞նչ կերպով պիտի բացատրենք առաջին ակնարկով մեր տեսած իրերը կամ մարդիկը սիրելին: Անոնց հետ մեր ծանօթացումէն առաջ ունինք մեր մէջ առանց անգործակցելի օրինակի, գործաւորաստած ենք ինչ ինչ մեր ներսիդին: Անտեսանելի ճարտարապետ մը մարդկային հոգւոյն մէջ կ'աշխատի պատրաստելու համար այն իտելալ ձեւը, պատկերը, բոլոր այն մարդոց համադրութեմէն՝ որ անհատ տեսած կամ կարդացած է գիրքերէն կամ տըպատրուած է, եւ անշուշտ կը յաւայ որ օր մը այժմեր տեսնեն զայն: Ի՞նչ մեծ գոհում, նակութիւն կը գգամք երբ կը տեսնենք որ մեր երազը կը իտելալ, կ'եղանի է եւ ամբողջութեամբ մեր սիրտը մարմնացում է:

Դժբախտաբար մեզմէ ոմանք իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին չեն կրնար հանդիպել իրենց մտատիպարին: Բայց բացարձակ եւ անգործակցելի մտատիպարը Աստուածն է եւ բոլոր մարդկային սէրերը Աստուածային յաւիտեական սիրտը առաջնորդող սկիզբն են: Մարդկային սէրը ստուերն է միայն այն միւս յաւիտեական սիրտը ինչ, որուն շատ

յաճախ բնաւ չեն կրնար քափանցել կարգ մը մարդիկ, գոհամալով անշուշտ միայն ստուերական վիճակներով: Իրապէս զարմանալի եմ մարդերը. կ'ազնիւ ամբողջ սիրոյ ծով մը ըմպել — որ Աստուածային սէրն է—, բայց կը գոհանան գաւաթով մը միայն....:

Աստուած ալ ամբողջ արարչագործութեան նախատիպարները ունի իր մտքին մէջ, ինչպէս ճարտարապետ մը շինուելիք շէնքի մը ամբողջ ծրագիրները նախապէս ունի իր մէջ իրքեւ յղացում: Այնպէս ալ յախտեաններէն առաջ Աստուած իր մտքին մէջ ունէր բոլոր ստեղծուած բաներուն գաղափարը: Մտքը կամ ծաղիկը ստեղծուած են՝ որովհետեւ կը համապատասխանեն Աստուծոյ գաղափարին: Բայց այսպէս չէ մտորոց պարագային, որովհետեւ մարդիկ ազատ ստեղծուած են եւ Աստուած մարդոց մասին երկու պատկերներ ունի. առաջինը անշուշտ այն պատկերն է որ մենք ենք, իսկ երկրորդը ԱՅՆ՝ ԶՈՐ ՊԵՏԵՐ ԸԼԼԱՏԻՆՔ:

Աստուած իր մտքին մէջ իտեղական նախատիպարը ունի եւ անշուշտ ունի նաեւ իրականութիւնը, այսինքն ճշմարիտն ու կեղծը: Այսպէս է, որովհետեւ մարդոց մէջ խախտած է համեմատութեան չափը: Կորսւցնուցած ենք ուղղութիւնը, նաւագած ենք եւ մեր պատկերը տօգումած է: Մեր մեղքերը կը նաւագենք, կը հեռացնեն մեզ միայն Աստուածային սիրոյ ջերմութիւնն է որ կը մօտեցնէ մեզ նորոգութեան եւ վերականգնութեան, ասոր համար հեռացած

մարդիկ Աստուածային մտատիպարին չեն նմանիր:

Մարդկային պատմութեան մէջ մէկ հոգի կայ որուն մասին Աստուած մէկ պատկեր ունի, որովհետեւ Աստուածամօր մէջ ճշգրիտ համաձայնութիւն մը կայ իր եղածին եւ Աստուծոյ պահանջումին միջեւ: Բոլորս ալ հեռու ենք տիպար անհատներ ըլլալէ: Բայց Ս. Կոյս Մարիամը տիպար կ'իմ մըլէր. «Իշդ այնպէս» ինչպէս Աստուծոյ մըտքին մէջ կար յղացուած եւ ծրագրուած: Այս պատճառով ալ Աստուած սիրեց զայն անոր ծնունդէն առաջ, աշխարհի սկիզբէն ալ առաջ: Ս. Աստուածածինը յախտեանապէս գոյութիւն ունեցած է Աստուծոյ մտքին մէջ իրքեւ մայրութեան գաղափար, որովհետեւ անիկա բոլոր մայրերուն մայրն է եւ աշխարհի առաջին սէրը:

Մեզիք առաջին անգամ կ'նոյնով մտաւ այս աշխարհ: Եւսն ներմուծեց զայն եւ մեղքին խալոցը մահն էր: Ժամանակի ընթացքին ուրիշ կ'իմ մը՝ Ս. Կոյս Մարիամ, իր սրբութեամբ ծնունդ տուաւ անմեղութեան, որ մահը եւ մեղքը վերցուց այս աշխարհէն: Եւսն ծառին պտուղը կերաւ. մենք՝ ծառի փայտին վրայ նվաւած Գրիստոսի Մարմինը ճաշակելով կը փրկուինք:

Այսպիսի խորհուրդներ ունենալով է որ Հայ ժողովուրդը իր հայրենիքին մէջ քարով ու խոտի գացած է գունդ առ գունդ դէպի Ս. Աստուածածնայ վանքերը եւ դիմած է ամոր բարեխոսութեան եւ ազօթանուէր մաղթանքներով մրմնջացած է. «Զիեզ օրհնութեամբ մեծացուցանեմք»:

Աղեքսանդրիա

ԶԱԽԷՆ Ծ. ՎՐԴ. ԶԻՆԶԻՆԵԱՆ

